

Skräckromantikens mästare

- Edgar Allan Poe

AV ROBERT HÖÖG

EN SANN KONSTNÄR finner bara harmoni i disharmonin. Övergivna, tungsinta och inte sällan bittra klamrade de sig fast vid det enda som andades kraft; kreativitet. Melankoli torde för varje sann poet vara ett sakrament, ett elixir som ger deras trollbindande rader ett verklighetens ansikte. Edgar Allan Poe, åtminstone, är en representant för denna kreativa grupp människor vars sargade privatliv förlänade deras verken sådan bitterljuv klarhet av livets skuggsidor.

Dikter som Annabel Lee, Korpen och berättelser som Morden i Rue Morgue och Den svarta katten tillhör litteraturhistoriens obestridliga mästestycken.

"Ni känner till berättelsen som man har berättat så många gånger: om jag spelade in Askungen, skulle alla söka efter liket... Och om Edgar Allan Poe hade skrivit Törnrosa, skulle man söka efter mördaren!

Alfred Hitchcock

Inte bara Norman Bates upphovsman har mycket att tacka för skräckmästaren Poe. Baudelaire sade sig stå i skuld till Poe och kallade honom en "fallen ängel, som erinrade om himlen", medan många samtida och efterlevande beskyllde Poe för att vara ett missanpassat vrak som inte hade inom litteraturen att göra. Vrak eller inte, arbetarsonen som föddes 1809 i Boston och dog bara 40 år senare var sällan en lycklig man, "I have been happy - tho' in a dream". I likhet med Baudelaire nyttjade han både alkohol och narkotika.

Att äntra Poes värld är att låta dödsångest och fruktan ta kommandot. Det totala vansinne som gestaltas av bla huvudpersonen i The Black Cat , (Den svarta katten) var knappast obekant för författaren själv. Hans skräcknoveller karakteriseras av en metodisk kyla och en naket realistisk berättarkonst. Han vecklar inte in sig i komplicerade beskrivningar av miljö och personer utan situationer framställs som om Poe själv just varit med om dem. Så är det exempelvis i ovan nämnda novell, där

berättelsen börjar:

"Jag varken väntar eller begär att någon skall sätta tro till den hemska och dock mycket vardagliga berättelse som jag nu står i begrepp att nedskriva. Jag vore verkligen sinnesrubbad om jag hoppades något sådant i ett fall där jag vägrar tro mina egna sinnens vittnesbörd. Dock är jag inte sinnesrubad - och jag drömmer inte heller. Men jag skall dö i morgon, och därför vill jag lätta mitt samvete i dag."

Dikten The Raven (Korpen), detta melodiösa mästerverk vars språkliga rytm nått fulländning, är ett annat exempel, om än icke så direkt, på Poes känsla för närvaro och autenticitet.

Poe började skriva för att kunna försörja sig. Efter att ha gått i skola i England i sin ungdom återvände han till USA och hade det knapert ekonomiskt. Hans fosterföräldrar, John och XXXX Allan, övertog vårdnaden efter att hans far kort efter Poes födelse lämnat modern för att aldrig mer höras av. Poes mor dog när han var tre år. Efter sina studier i England och hemma i Richmond började Poe på universitet. Inom kort hade han dock skuldsatt sig och då fosterfadern John Allen vägrade betala fördrevs dikteren från sina fosterföräldrar. Än en gång hade Poe förlorat de enda människor han hade någon emotionell förankring till.

**My sorrow - I could not awaken
My heart to joy at the same tone -
And all I lov'd - I lov'd alone -
Från dikten Alone**

Poe fick ett litet genombrott när han ställde upp i en novelltävling och vann med sitt bidrag. En av jurymedlemmarna som bedömde de tävlandes alster visade Poe barmhärtighet och välvilja genom att erbjuda honom ett jobb på en tidning i Richmond. Under dessa år på 20-talet gifte sig den då 27-åriga Poe med sin fjorton år yngre kusin Virginia. Poes ekonomiska ställning var långt ifrån säkrad, och i perioder led de båda av fattigdom och nöd. Några år efter giftermålet dog Virginia i TBC. Den tröstlöse och förkrossade Poe inledde härvidlag sitt flitiga umgänge med sprit och opium. Mot bakgrund av Poes destruktiva leverne ställs de avslutande raderna i dikten A Dream Within a Dream i ett nytt ljus:

Is all that we see or seem,
But a dream within a dream?

Trots sina sorger och motgångar lyckades Poe vara litterärt produktiv. Hans verkliga genombrott kom (naturligtvis) postumt. Efter hans död såldes hans detektivnoveller som "The Gold Bug" (Guldbaggen), "The

"Murders in the Rue Morgue" (Morden på Rue Morgue), "The Tell-Tale Heart" i stora upplagor. Hans diktsamlingar blev också mycket populära.

Han anses vara den amerikanska detektivberättelsens fader, men själv betraktade han sig främst som poet. Novellerna var måhända det han försökte skaffa inkomster på, men sina dikter var hans kall. I sin ungdom fick han en diktsamling utgiven, "The Tamerlane and other Poems" och denna bok är numera en sådan raritet att ett enda exemplar sålts USA för den facila summan 200 000 dollar.

År 1849 dog Poe under mystiska omständigheter. Hans långvariga missbruk tärde hårt på både kropp och psyke, och jag inbillar mig att han inte var speciellt rädd för döden - ämnet han så gärna romantiserade över i sina odödliga dikter.

Vem vet, döden är kanske den enda plats där Edgar Allan Poe, dödsromantikens härskare, funnit sig tillrätta.

Robert Höög är redaktör för Carpen Webzine och nås på adressen red@carpen.nu